

Kultur

En analys från Svensk Subsidiaritet

Björn Kenneth Holmström • april 2026
svensksubsidiaritet.se

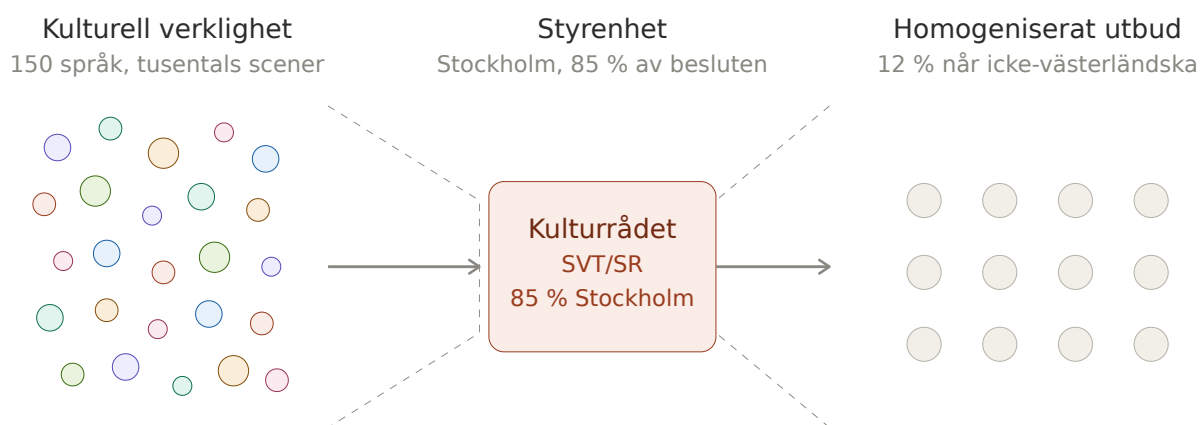
Kultur och media: berättandets monopol

Homogeniseringsparadoxen

Sverige hyllar mångfald – 20 % utrikesfödda, 150 språk, stolthet över invandrades bidrag. Ändå når endast 12 % av kulturstödet icke-västerländska uttryck. SVT/SR:s programmering speglar till 70 % Stockholms perspektiv. 85 % av kulturpolitikens beslutsfattande är koncentrerat till huvudstaden.

Paradoxen: En nation som säger sig värdesätta kreativitet och mångfald har byggt ett medie- och kultursystem som standardiserar, homogeniserar och i praktiken utarmar just den variation man hyllar.

Det cybernetiska felet: Kultur är ett fenomen med *hög varians* – den uppstår i tusentals lokalsamhällen, invandrargrupper, subkulturer och språkgemenskaper. Kulturinstitutionerna (Kulturrådet, SVT/SR, museer, bibliotek) är styrenheter med *låg varians* – de tillämpar standardiserade kvalitetsmått, centraliserade urvalsbeslut och Stockholms estetiska preferenser. Att försöka styra kulturell mångfald genom centraliserade institutioner bryter mot Ashbys lag. Resultatet: kulturell fattigdom förklädd till excellens.

Ashbys lag: låg variation i styrenheten kan inte absorbera hög variation i verkligheten Resultat: kulturell fattigdom förklädd till excellens

Aktiva systemfel (i korthet)

- **Public service-monopolet:** 9 miljarder kr/år till SVT/SR, men programmeringsbeslut fattas i Stockholm. Melodifestivalen äter en stor del av underhållningsbudgeten medan lokala scener svälter.

- **Kulturrådets Stockholmsfilter:** Ledamöter och bedömare bor i eller nära huvudstaden. Deras smak blir nationell policy – invandarmusikscenen i Göteborg får en bråkdel av finansieringen per capita jämfört med etablerade Stockholmsinstitutioner.
- **Den svenska kanonens pålaga:** Läroplanens ”svenska kulturarv” (vikingar, medeltid, 1800-talslitteratur) marginaliserar de 20 % av eleverna med annan bakgrund. Somaliska barn lär sig om vikingar men inget om sina föräldrars poesi.
- **Bibliotekens universalism:** Kravet på ”något för alla” ger ytliga samlingar som inte tillgodoser någon grupp ordentligt. Arabisktalande områden får lika många svenska klassiker som arabisk litteratur.
- **Museernas historiska monopol:** Officiell historia fryser 1800-talets folktraditioner medan samtida invandrarkultur ignoreras.
- **Språkpolitisk assimilering:** Kulturstöd ges bara till uttryck på svenska – en kurdisk poet i Botkyrka kan inte få finansiering för att skriva på kurdiska.

Subsidiaritetsbaserade åtgärder

Här följer fem åtgärdsområden. Varje område har en egen sida med konkreta piloter, budgetar, regeländringar och analys av motstånd.

[→ Bidrag till vardagskultur](#)

5 000 kr till icke-professionella kulturskapare – somaliska mormödrar som spelar in matlagningssånger, tonåringar som dokumenterar skateboardkultur. Enkel videoansökan, inga meriter. 10 000 bidrag/år = 50 miljoner kr.

[→ Hyperlokal public service](#)

Bryt SVT/SR:s sändningsmonopol. Tre regioner får egna kanaler med lokala styrelser och garanterad finansiering per capita. Vilken paragraf i radio- och tv-lagen måste ändras? Hur mycket kostar en lokal kanal i Kiruna?

[→ Språkgemenskapsråd](#)

Reservera 1 % av kulturbudgeten för produktion på andra språk än svenska. Råd för arabiska, kurdiska, somaliska etc. fördelar medel baserat på antal talare i varje kommun. En kurdisk poet i Botkyrka söker då hos kurdiska rådet – inte hos Kulturrådet i Stockholm.

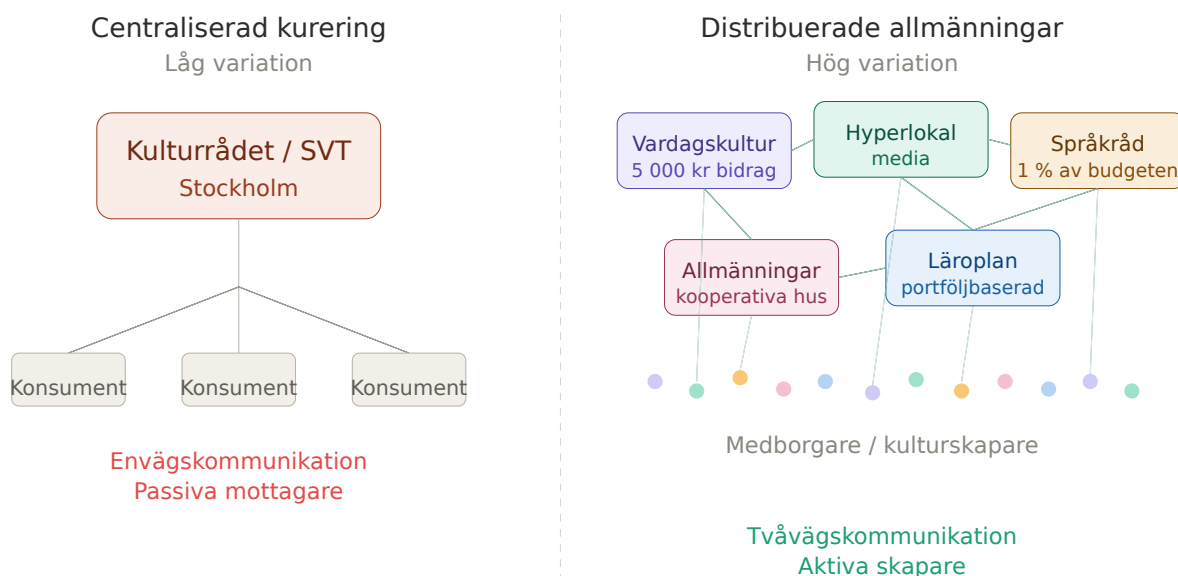
[→ Kulturella allmänningar](#)

Omvandla kommunala kulturhus till samhällskontrollerade kooperativ (en medlem, en röst). 70 % av programmet bestäms av lokala grupper, 30 % professionellt kurerat. Hur ändrar man kommunallagen för att

möjliggöra detta?

→ En mångkulturell läroplan

Ersätt den snäva kanonen med portföljbaserad kulturarvsundervisning. Elever i Tensta dokumenterar sina familjers muntliga traditioner *samtidigt* som de lär sig om vikingatiden. Pilot i fem skolor med mätbara effekter på engagemang och identitet.

Implementering: från teori till praktik

Fas 1 (1–3 år): Månad för vardagskultur – nationell kampanj där alla svenskar delar sina kulturella praktiker på MinKultur.se. Tio kommuner testar medborgarbudgetering för kulturbeslut. Etablera 100 språkscener på bibliotek.

Fas 2 (3–7 år): Transformera 100 kulturhus i förorter till kulturella allmänningar. Tre regioner startar hyperlokala public service-kanaler. Språkgemenskapsråden får sin första budget.

Fas 3 (7–15 år): Kulturbanker – resursnav med utrustning, arkiv och kompetensdelning i varje kommun. Yrket ”kulturlots” (en per 5 000 invånare) kartlägger lokala tillgångar och kopplar samman skapare.

Den svenska fördelen

Sverige har designkultur, digital kompetens, progressiv retorik, relativt välstånd och en liten befolkning – alla faktorer som gör systemförändring möjlig. Det enda som saknas är beslutet att börja.

Förväntat motstånd (i korthet)

Farhåga	Svar
”Kvaliteten sjunker om vi finansierar amatörer”	Nuvarande system definierar kvalitet snävt kring professionella produktionsstandarder. Olika samhällen har olika kvalitetsmått – demokratisering är inte sänkning.
”Svensk kultur urholkas”	Svensk kultur har alltid förändrats genom införlivande. Invandrartraditioner <i>blir</i> svenska genom levande praktik.
”SVT/SR kommer att kämpa emot”	Kräv att public service matchar sin finansiering med lokal samproduktion. Hyperlokala piloter visar alternativet.
”Kooptering – etablissemangen startar egna ”lokala” märkningar”	Kooperativ ägarmodell och federerad arkitektur (ingen kan stänga nätverket). Lagstadgad definition av ”lokal” i offentlig upphandling.

Slutsats: välj mellan skenbar mångfald och verklig variation

Dagens kulturpolitik är inte progressiv – den är **centraliserad homogenisering förklädd till mångfaldsretorik**. Ett system där 85 % av besluten fattas i Stockholm kan inte tjäna en nation med 150 språk och tusentals lokala scenkonstnärer.

Valet är enkelt: fortsätt att finansiera Melodifestivalen och Kungliga Operan medan förörternas kulturskapare svälter – eller börja omställningen med bidrag till vardagskultur, hyperlokal public service och språkgemenskapsråd.

Tre saker du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker: Avsätt 500 000 kr till ett pilotprojekt med bidrag till icke-professionella kulturskapare. Använd kommunens autonomi – du behöver inte fråga regeringen.

Om du är bibliotekarie eller kulturarbetare: Starta en språkscen i ditt bibliotek – en gång i månaden, helt på arabiska, kurdiska eller somaliska. Bjud in lokala poeter och musiker.

Om du är medborgare: Gå på en kulturkväll i ett område du aldrig besökt. Fråga din kommun vad de gör för att stödja kultur som *inte* kommer från etablerade institutioner.

Denna analys tillämpar cybernetiska principer (Ashbys lag om erforderlig variation) på svensk kulturpolitik. För djupare åtgärder, klicka på länkarna ovan.

Bidrag till vardagskultur

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: 5 000 kr till icke-professionella kulturskapare – somaliska mormödrar som spelar in matlagningssånger, tonåringar som dokumenterar skateboardkultur, pensionärer som skriver bygdehistorier på sitt eget språk. Enkel videoansökan, inga meriter. 10 000 bidrag per år = 50 miljoner kr, mindre än 0,5 % av Kulturrådets budget. Syftet: erkänna att det mesta kulturskapandet sker utanför institutioner.

Mekanismen

Idag går nästan allt kulturstöd till professionella aktörer med dokumenterad meritlista, utbildning och ofta medlemskap i branschorganisationer. Detta exkluderar den stora majoriteten av faktiska kulturskapare – de som skapar i hemmet, i föreningen, på nätet, i grannskapet.

Åtgärden: Ett nytt bidrag på 5 000 kr per projekt, utan krav på:

- Tidigare utställningar eller publiceringar
- Konstnärlig utbildning
- Medlemskap i någon organisation
- Översättning till svenska

Vad bidraget kan användas till:

- Inspelningsutrustning (mikrofon, kamera)
- Material (tyg, färg, lera)
- Hyra av lokal för en kväll
- Tryck av en liten upplaga böcker eller fanzines
- Tid för att färdigställa verket

Vad bidraget inte får användas till:

- Löpande verksamhetskostnader
- Investeringar i professionell studio som sedan hyrs ut
- Resor utanför Sverige

Ansökningsprocessen – designad för enkelhet

Steg 1: Inspela en kort video (max 3 minuter) där du visar eller berättar om det du vill skapa. Säg vad du behöver pengarna till. Videon laddas upp på en enkel plattform (MinKultur.se).

Steg 2: Ingen blankett med personnummer, intyg eller referenser. Bara en knapp: ”Skicka in”. Systemet genererar ett digitalt kvitto.

Steg 3: Bedömning görs av **tidigare mottagare** – inte av professionella kulturbyråkrater. Varje person som fått bidrag ett år kan nästa år vara med och bedöma andras ansökningar (frivilligt, mot ett mindre arvode). Detta skapar en självförstärkande loop av granskning och lärande.

Steg 4: Besked inom 30 dagar. Pengarna betalas ut direkt till Swish-konto kopplat till personnumret (för att minska risken för fusk).

Pilotdesign – tio kommuner först

Pilotfas 1 (år 1): Tio kommuner med olika profil (storstad, landsbygd, hög andel utrikesfödda) får 1 miljon kr var – totalt 10 miljoner kr. Varje kommun delar ut 200 bidrag à 5 000 kr.

Urvalskriterier för pilotkommuner:

- Malmö (hög andel utrikesfödda, stark föreningskultur)
- Kiruna (glesbygd, samisk och nyanländ kultur)
- Botkyrka (stor mångfald, befintligt kulturliv utanför etablissemangen)
- Umeå (studentstad, ungdomssubkulturer)
- Göteborg (invandramusikscen)
- Östersund (hembygdskultur, småskalig författarskap)
- Norrköping (industriarv, arbetarkultur)
- Järfälla (förort till Stockholm, låg grad av professionellt kulturliv)
- Hässleholm (landsbygdskommun med småbrukartradition)
- Stockholm (för att testa om även centrala Stockholm har osynlig vardagskultur)

Utvärdering: Efter ett år mäts:

- Antal inskickade ansökningar (mål: minst 500 per kommun)
- Andel som aldrig tidigare fått kulturstöd (mål: >80 %)
- Andel med utländsk bakgrund eller annat modersmål än svenska (mål: proportionerligt mot kommunens befolkning)
- Upplevd effekt – enkät till mottagare (”Kände du dig sedd som kulturskapare?”)

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad
10 000 bidrag à 5 000 kr	50 Mkr
Plattform (MinKultur.se) drift och utveckling	2 Mkr
Bedömararvoden (1000 pers à 2000 kr)	2 Mkr
Kommunal administration (0,5 heltid per pilotkommun)	3 Mkr
Utvärdering och spridning	1 Mkr
Totalt	58 Mkr

Finansiering: Omfördelning inom Kulturrådets budget (totalt ca 12 miljarder kr årligen). 58 Mkr är **0,48 %** – en mindre omprioritering från stora institutioner till vardagskultur.

Regeländringar som krävs

1. **Ny förordning hos Kulturrådet** – ”Bidrag till icke-professionellt kulturskapande”. Förslag till text: *”Stöd får lämnas till fysiska personer för att genomföra kulturella uttryck i form av t.ex. musik, berättande, slöjd, film, poesi, dans eller annan gestaltning. Sökanden behöver inte vara yrkesverksam eller ha tidigare meriter.”*
2. **Ändring i tryckfrihetsförordningen** (om bidrag för trycksaker)? Nej, inte nödvändigt – bidraget är generellt, inte kopplat till publiceringstillstånd.
3. **Dataskyddsförordningen (GDPR)** – Plattformen måste hantera personuppgifter (videor, personnummerkopplat Swish). Men eftersom det är offentlig förvaltning går det att lösa med standardlösningar.

Förväntat motstånd och svar

”Det här blir en vildexplosion av lågkvalitativt skräp.”

Svar: Kvalitet är inte en universell egenskap. Det en invandrargrupp upplever som vackert och meningsfullt kanske inte passar in i en Stockholmskurators estetik. Syftet är inte att producera ”bra” kultur enligt professionella normer – utan att erkänna att kultur är vad människor gör. Låt 10 000 blommor blomma. Några kommer att vara fulblommor i andras ögon. Det är priset för demokrati.

”Professionella kulturskapare kommer att missgynnas.”

Svar: Professionella har redan hundratals stödformer: arbetsstipendier, projektbidrag, utställningsersättningar, inköp till museer, turnéstöd, etc. Vardagskultur-bidraget är en liten pott (0,5 % av Kulturrådets budget) som inte konkurrerar med professionella medel. Det är ett tillägg, inte en omfördelning från professionella.

”Vem skyddar mot fusk och dubbelansökningar?”

Svar: Plattformen kopplar ansökningar till personnummer. En person kan få max ett bidrag per år. Swish-utbetalning till kontrollerat konto. Stickprovskontroller (5 % av bidragen) där mottagaren får visa upp kvitto på vad pengarna använts till. Om någon fuskar (t.ex. köper tv-spel istället för inspelningsutrustning) – återbetalningskrav och avstängning i två år.

”Bedömning av tidigare mottagare – de har ingen kompetens.”

Svar: Vilken kompetens krävs för att avgöra om en video med en somalisk mormor som sjunger en matlagningssång är ”värd” 5 000 kr? Poängen är att det inte finns någon objektiv kvalitetsbedömning – bara en kontroll att ansökan är genuin och genomförbar. Tidigare mottagare kan lätt se om en ansökan är oseriös eller uppfunnen. Det räcker.

”Kommunerna kommer att lägga ner – ingen ork.”

Svar: Därför piloten först med tio kommuner som *vill* testa. Efter framgångsrik pilot skapas en standardiserad modell som andra kommuner kan kopiera med minimal administration. Plattformen sköter det tunga – kommunen behöver bara utse en kontaktperson för information och enkel handläggning av överklaganden.

Svenska exempel att bygga på

- **Kulturbryggan** (Statens kulturråd) – testar redan gräsrotsfinansiering, men kvarvarande krav på professionell förankring. Vardagskultur-bidraget går längre.
- **Allmänna arvsfonden** – har ”småpengar” till barn och ungas idéer, men inte öppet för vuxna.
- **Punktskrift för synskadade** – en modell för hur bidrag kan vara enkla och okomplicerade.
- **Byalagsbidrag** (Jordbruksverket) – finns för landsbygdsutveckling, men kräver förening. Vardagskultur-bidraget går till individer.

Ingen svensk modell gör exakt detta idag – så vi skapar en ny.

Vad du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker: Lägg ett budgetyrkande på 1 miljon kronor för ”bidrag till icke-professionellt kulturskapande” i din kommun. Använd texten ovan som underlag.

Om du är kultursekreterare: Starta en enkel testversion med post-it-lappar och handkassa – låt 10 personer i ditt område söka 5 000 kr var. Lär av processen.

Om du är kulturskapare (professionell eller inte): Sprid idén till dina nätverk. Ju fler som kräver att ”vardagskultur räknas”, desto snabbare sker förändringen.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Hyperlokal public service

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: Bryt SVT/SR:s sändningsmonopol. Tre regioner får egna public service-kanaler med lokala styrelser och garanterad finansiering per capita (motsvarande 5 % av nuvarande licensmedel). Målet: låta Kiruna spegla Kiruna, inte Stockholm. Idag går 9 miljarder kr/år till public service – varav 0 kr garanterat till lokal programmeringsautonomi.

Mekanismen

Idag har SVT och SR lagstadgat uppdrag att spegla hela landet, men beslut om budget, programinköp, grönskning och sändningstider fattas i Stockholm. Lokala redaktioner finns – men de rapporterar till Stockholm och har ingen självständig budget eller sändningsrätt.

Åtgärden: Skapa en ny kategori av public service-aktörer: **hyperlokala mediekooperativ**. De får:

- En garanterad andel av public service-avgiften (5 % av totalen, dvs. ca 450 Mkr/år)
- Rätt att sända digitalt (webb, appar, DAB+) inom en definierad region
- Lokal styrelse vald av medlemmarna (en medlem, en röst – inget politisstyre)
- Krav på att minst 70 % av innehållet produceras inom regionen

Vad de får göra (som SVT/SR inte tillåter idag):

- Ta in lokala annonsörer (undantag från public service-förbudet)
- Sända på andra språk än svenska utan översättningskrav
- Lägga hela budgeten på egenproducerat – inget tvång att köpa från Stockholm

Pilotdesign – tre regioner först

Pilotfas 1 (år 1-3): Tre regioner med olika förutsättningar får status som hyperlokal public service-kanal och garanterad finansiering per capita.

Pilot 1: Kiruna (glesbygd, samisk befolkning, gränsnära)

- Befolkning: 23 000

- Årlig garanti: $23\,000 \times 450 \text{ kr} = 10,4 \text{ Mkr}$ (baserat på nuvarande public service-kostnad per capita ca 900 kr – piloten får hälften)
- Uppdrag: Samisk språksändning, gruvrelaterade nyheter, väder och fjällinformation
- Organisationsform: Ekonomisk förening med medlemmar som bor i kommunen

Pilot 2: Botkyrka (förort med hög mångfald)

- Befolkning: 95 000
- Årlig garanti: 42,8 Mkr
- Uppdrag: Sändningar på arabiska, somaliska, turkiska och spanska. Integration, lokala idrottsföreningar, ungdomskultur.
- Organisationsform: Stiftelse med medlemsråd (för att undvika politiskt tillskansande)

Pilot 3: Västra Götaland (storregion, men med svaga lokala medier)

- Befolkning: 1,7 miljoner
- Årlig garanti: 765 Mkr – en betydande summa, men liten jämfört med SVT:s totalbudget på 9 mdr
- Uppdrag: Dela upp i 6 lokala noder (Göteborg, Skaraborg, Sjuhärad, Fyrbodal, Norra Älvsborg, Göta älv). Varje nod har egen budget och styrelse.
- Organisationsform: Kooperativ federation – lokala noder samarbetar via gemensam plattform men styr sig själva.

Utvärderingskriterier efter 3 år:

- Andel av befolkningen som konsumerar hyperlokala medier minst en gång i veckan (mål: >40 %)
- Andel innehåll som inte är översatt från riksmidier (mål: >70 %)
- Språklig mångfald – antal sändningstimmar per vecka på andra språk än svenska
- Förtroende – mätt med samma frågor som förtroendebarmetern för SVT

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i radio- och tv-lagen (2010:1042)** – lägg till en ny paragraf: *”Hyperlokal public service-verksamhet får bedrivas av kooperativ eller stiftelse som uteslutande verkar inom en kommun eller region. Sådan verksamhet undantas från kravet att vara reklamfri i enlighet med 7 kap. 4 §, dock endast för lokal reklam riktad till området.”*
2. **Förordning om public service-finansiering** – reservera 5 % av public service-avgiften till hyperlokala aktörer. Fördelning per capita baserat på folkmängd (justerad för glesbygd – Kiruna får högre per capita).

3. **Ändring i sändningstillståndet för SVT/SR** – inför kravet att SVT/SR måste samproducera med hyperlokala kanaler för att själva få sända lokala program i regionen (för att undvika konkurrens genom överbud).

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad
5 % av public service-avgiften (9,0 mdr × 0,05)	450 Mkr
Pilot 1 (Kiruna)	10 Mkr
Pilot 2 (Botkyrka)	43 Mkr
Pilot 3 (Västra Götaland)	765 Mkr (varav 450 Mkr redan avsatt – resten från regionen?)

Finansiering: Public service-avgiften är redan beslutad. Omfördelning inom systemet – inga nya skatter. För pilot 3 krävs eventuellt ett extra regionalt påslag eller en lägre garantinivå (t.ex. 250 kr per capita).

Alternativt: **Öronmärk 0,5 % av SVT/SR:s nuvarande budget** (45 Mkr) till tre piloter – tillräckligt för att testa modellen. Skala upp först efter utvärdering.

Förväntat motstånd och svar

”Hyperlokala kanaler blir rena skvalkanaler – ingen kvalitet.”

Svar: SVT i dag har monopol på definitionen av kvalitet. En grannsamverkan i Kiruna som rapporterar om renskiljning och gruvolyckor kan ha högre relevans för tittaren än en dokumentär om Stockholmsmode. Kvalitet mätt som *nyttighet för målgruppen* – inte som produktionsvärde.

”Reklam i public service förstör förtroendet.”

Svar: Hyperlokala kanaler får bara sälja annonsplats till lokala företag (pizzerian, bilhandlaren, byggfirman). Det är en annan sak än nationella reklamkanaler. Och valfritt – kanalen kan välja att avstå reklam om den vill. Poängen är att ge en extra inkomstkälla som inte finns i dagens system.

”SVT/SR kommer att överklaga och lobba emot.”

Svar: Ja, sannolikt. Men deras uppdrag är att tjäna hela landet. Om de vägrar dela på finansieringen kan politiker ställa krav: ”Antingen börjar ni sända minst 30 % lokalt innehåll per region – eller så öppnar vi för

hyperlokala alternativ.” SVT har haft 50 år på sig att lösa lokalsändningar. Det har inte fungerat. Dags för nya lösningar.

”Men vem ska granska att de inte blir politiska megafoner?”

Svar: Samma regelverk som för SVT gäller – sändningstillstånd med krav på opartiskhet, rättelser och ansvarig utgivare. Skillnaden: istället för en politiskt tillsatt styrelse (som idag) har hyperlokala kanaler medlemsstyrda styrelser. Demokratiskt, inte partipolitiskt.

”Ingen kommer att orka starta en kanal – för krångligt.”

Svar: Därför piloter – vi finansierar startkostnaderna. Modellen är medvetet enkel: en förening med 10 personer kan ansöka om status. Plattformstekniken (streaming, webb, appar) finns färdig som öppen källkod från t.ex. Owncast eller PeerTube. Kommunen kan bistå med teknisk support.

Svenska exempel att bygga på

- **Närradion** – finns sedan 1979, men med extremt begränsade resurser (många sänder ideellt med dålig räckvidd). Vårt förslag ger garanterad finansiering.
- **UR Sami** – en del av public service, men styrs från Stockholm. Exemplet visar att det går att sända på minoritetsspråk – men skalas inte upp.
- **Öppna Kanalen** (i Malmö, Göteborg, Stockholm) – medborgartv som sänder allt möjligt, men utan garanterad finansiering och med otydligt uppdrag. Vårt förslag ger tydlighet och pengar.
- **Danmarks Radio** har ”Lokalradio- og tv-udvalget” som fördelar licensmedel till lokala stationer. Sverige har ingen motsvarighet. Kopiera danska modellen.

Vad du kan göra i morgon

Om du är riksdagsledamot: Lägga en motion om ändring i radio- och tv-lagen för att möjliggöra hyperlokala public service-kanaler. Använd texten ovan som underlag.

Om du är journalist eller medieproducent: Starta en ideell förening i din kommun. Samla 10 personer. Skicka en skrivelse till Kulturutskottet med krav på pilotmedel.

Om du är kommunpolitiker: Avsätt 100 000 kr för en förstudie om hur en hyperlokal kanal skulle kunna se ut i just din kommun. Koppla till högskolor, bibliotek, föreningsliv.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Språkgemenskapsråd

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: 1 % av den nationella kulturbudgeten (ca 120 miljoner kr) reserveras för kulturproduktion på andra språk än svenska. Medlen fördelas av språkgemenskapsråd – en för arabiska, en för kurdiska, en för somaliska, en för finska, etc. – baserat på antal talare i varje kommun. En kurdisk poet i Botkyrka kan äntligen få finansiering för att skriva på kurdiska, utan krav på svensk översättning. Målet: stoppa den ekonomiskt påtvingade språkdöden.

Mekanismen

Idag kräver nästan alla kulturstöd (Kulturrådet, kommuner, regioner) att ansökan och den färdiga produktionen är på svenska – eller åtminstone översatt till svenska. Detta tvingar kulturskapare med annat modersmål att antingen:

- Översätta sitt arbete (dyrt, tidskrävande, och mycket går förlorat i översättning)
- Avstå från stöd och producera ändå (osynliggjort)
- Överge sitt språk helt och skriva/sjunga på svenska (assimilering)

Åtgärden: Skapa **språkgemenskapsråd** – självstyrande organ för varje större språkgrupp (definierat som minst 5 000 talare i Sverige). Råden får:

- En årlig pott baserad på antalet talare i Sverige (justerat för kommunvis fördelning)
- Full beslutanderätt över hur pengarna används (bidrag till poeter, musiker, teatrar, tidskrifter, podcastare)
- Rätt att bedöma ansökningar på sitt eget språk, utan krav på svensk översättning
- Enkel administration via digital plattform

Vad pengarna kan gå till:

- Produktion av litteratur, musik, scenkonst, film, podcast på språket
- Språkbevarande projekt (dokumentation av dialekter, muntliga traditioner)
- Översättning *från* svenska till språket (omvänt än idag)
- Gastspel och turnéer inom språkgemenskapen (t.ex. en assyrisk sångare från Södertälje besöker Norrköping)

Vilka språk får råd?

Kriterium: Minst 5 000 talare i Sverige (enligt SCB:s språkstatistik, eller egen rapportering). Detta ger råd för:

Språk	Uppskattat antal talare	Årlig pott (1 % av kulturbudgeten per capita)
Arabiska	400 000	48 Mkr
Kurdiska (sorani/kurmanji)	100 000	12 Mkr
Somaliska	70 000	8,4 Mkr
Finska (inkl. meänkieli)	200 000	24 Mkr
Bosniska/kroatiska/serbiska	80 000	9,6 Mkr
Persiska (dari/farsi)	50 000	6 Mkr
Tigrinja	25 000	3 Mkr
Grekiska	15 000	1,8 Mkr
Turkiska	10 000	1,2 Mkr
Totalt	ca 950 000	114 Mkr

(Resterande ca 6 Mkr av 1 %-potten går till administration och smärre språkgrupper under 5 000, som får dela på en gemensam pott.)

Pilotdesign – fyra språk först

Pilotfas 1 (år 1-3): Starta råd för de fyra största språkgrupperna: arabiska, kurdiska, somaliska, finska/meänkieli. Varje råd får en mindre pott första året (20 % av full nivå) för att bygga organisationen.

Arabiska rådet (exempel):

- Säte: Malmö (där många arabisktalande bor, men rådet verkar nationellt)
- Styrelse: 7 ledamöter valda av en folkräkning bland arabisktalande (enkelt val via SMS, en person en röst)
- Första årets budget: 9,6 Mkr (20 % av 48 Mkr)

- Uppgift: Utlysa bidrag till poesi, kortfilmer, musikproduktion på arabiska. Bygga en webbplats där ansökningar görs på arabiska, bedöms av arabisktalande.

Somaliska rådet:

- Säte: Rinkeby (Stockholm) eller Borlänge
- Styrelse: 5 ledamöter
- Första årets budget: 1,7 Mkr

Utvärdering efter 2 år:

- Antal ansökningar per språk (mål: minst 100 första året)
- Andel av medlen som går till tidigare osynliggjorda kulturskapare (utan tidigare stöd från Kulturrådet)
- Språklig vitalitet – mätt genom enkät till talare om de upplever att språket används i kulturlivet mer än tidigare

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i Kulturrådets instruktion (SFS 2015:162)** – lägg till ett nytt uppdrag: *”Kulturrådet ska årligen avsätta 1 % av sina anslag fördelade till språkgemenskapsråd enligt bilaga. Språkgemenskapsråden beslutar självständigt om bidragsfördelning inom sin språkgrupp.”*
2. **Ny förordning om språkgemenskapsråd** – definierar hur råden tillsätts (val bland talare, minimikrav på transparens, krav på årsredovisning på svenska och på språket).
3. **Undantag från diskrimineringslagen** – eftersom bidragen endast går till en specifik språkgrupp kan det uppfattas som diskriminering av svensktalande. Lägg till ett undantag: *”Särbehandling på grund av språk är tillåten när syftet är att främja kulturell mångfald och bevara minoritetsspråk.”*

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad
1 % av Kulturrådets budget (12 mdr × 0,01)	120 Mkr
Varav till språkgemenskaper (enligt tabell ovan)	114 Mkr
Varav till administration (Kulturrådets handläggning av råden)	6 Mkr

Finansiering: Omfördelning inom Kulturrådet. 120 Mkr är 1 % – en mindre prioritering från stora institutioner. Alternativt kan finansiering hämtas från Myndigheten för stöd till trossamfund (som redan har

liknande modell för religiösa grupper).

Förväntat motstånd och svar

”Det här är segregation – vi ska ju integreras, inte splittras.”

Svar: Integration är ömsesidig. Idag tvingas minoritetsspråkiga att anpassa sig till svenska för att få kulturstöd – det är assimilation, inte integration. Ett riktigt integrationsideal låter olika grupper uttrycka sig på sina egna språk, och sedan mötas i översättning och utbyte. Språkgemenskapsråd skapar synlighet, inte osynlighet.

”Varför ska svenska skattebetalare finansiera arabisk poesi?”

Svar: Därför att arabisktalande är svenska skattebetalare. De betalar skatt precis som alla andra. Idag får de nästan inget av sina skattepengar tillbaka i form av kulturstöd som speglar deras språk och traditioner. Det är en orättvisa. Och dessutom: arabisk poesi som produceras i Sverige är svensk kultur – inte utländsk.

”Råden kommer att styras av starka män eller religiösa krafter.”

Svar: Därför kräver vi demokratiska val inom varje språkgemenskap (en person en röst) och publicering av protokoll och beslut. Risken finns alltid, men den finns också i nuvarande system (t.ex. att en liten grupp Stockholmskuratorer styr hela kulturbudgeten). Transparens och möjlighet att avsätta rådsledamöter är botemedlet.

”Små språkgrupper får oproportionerligt lite.”

Svar: Fördelningen per capita är proportionerlig. En grupp på 5 000 talare får 5 000/950 000 av potten – ca 0,5 % = 600 000 kr/år. Det räcker till en deltidstjänst och några små projekt. Det är rättvist. Vill man skydda mycket små språk (t.ex. romani chib, med några tusen talare) kan man öronmärka en extra pott för ”akut språkbevarande”.

”Kommer inte Kulturrådet att sabotera genom byråkrati?”

Svar: Därför föreslår vi en separat förordning som ger råden självständighet. Kulturrådets roll begränsas till utbetalning av pengar och granskning att råden följer demokratiska regler – inte att kvalitetsbedöma ansökningarna.

Svenska exempel att bygga på

- **Sverigefinska folkförbundet** – har redan ett finskspråkigt kulturutskott, men utan garanterad finansiering.
- **Myndigheten för stöd till trossamfund** – fördelar pengar till religiösa grupper baserat på antal medlemmar. Samma modell, fast för språk.
- **Sametingets kulturråd** – fördelar medel till samisk kultur, inklusive språkbevarande. Fungerar sedan 1993. Varför skulle inte arabisktalande få samma rätt?
- **Norska Språkrådet** – ger stöd till norsk teckenspråklitteratur. Finland har ”Svenska litteratursällskapet” för finlandssvenskar. Sverige ligger efter.

Vad du kan göra i morgon

Om du är riksdagsledamot: Lägga en motion om att införa språkgemenskapsråd med 1 % av kulturbudgeten. Använd sametinget som förebild.

Om du är aktiv i en språkgemenskap: Samla in namnunderskrifter från talare i din kommun. Skicka till kulturutskottet. Visa att efterfrågan finns.

Om du är kultursekreterare i en kommun: Börja i liten skala – avsätt 50 000 kr till ett ”översättningsstöd” för lokala poeter på minoritetsspråk. Testa modellen lokalt.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Kulturella allmänningar

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: Omvandla 100 kommunala kulturhus från professionellt programmerade institutioner till samhällskontrollerade kooperativ (en medlem, en röst). 70 % av programmet bestäms av lokala grupper, 30 % professionellt kurerat. Resurser (utrustning, rum, expertis) tillgängliga för alla medlemmar. Målet: bryta professionella grindvaktens monopol över kulturella uttryck och låta kulturhus bli verktygslådor för invånarnas eget skapande – inte scener för etablerade aktörer.

Mekanismen

Idag är de flesta kommunala kulturhus styrda av tjänstemän och politiska nämnder. Programmet bestäms av anställda kuratorer som bokar professionella artister, utställare och föreläsare. Invånarna är passiva konsumenter. Resultatet: samma typ av utbud som i alla andra kommuner – standardiserat, säkert, Stockholmsinspirerat.

Åtgärden: Omvandla kulturhuset till en **kulturell allmänning** – en juridisk och organisatorisk form där:

- Huset förvaltas av ett **kooperativ** där alla som använder huset kan bli medlemmar (en medlem, en röst)
- **70 % av programbudgeten** bestäms av medlemmarna genom medlemsmöten eller digital röstning
- **30 %** reserveras för professionellt kurerat innehåll (för att behålla kvalitetshöjande spets och inbjudna gäster)
- **Utrustning** (kamera, ljus, ljud, verkstadsmaskiner) finns tillgängligt för alla medlemmar att låna, ofta gratis eller till självkostnad
- **Rum** kan bokas av medlemmar för egna evenemang utan kostnad (förutom städning)

Vad det möjliggör:

- En grupp somaliska kvinnor kan boka stora scenen för en dansträff utan att gå via kuratorer
- En tonåring med rap-intresse kan låna professionell inspelningsutrustning för en demo
- En pensionärsförening kan visa sin egen film på biografen
- Föreningar kan samarbeta om en temakväll utan att betala dyr hyra

Pilotdesign – tio kulturhus först

Pilotfas 1 (år 1-3): Tio kommunala kulturhus i olika delar av landet omvandlas till kulturella allmänningar. Urvalet baseras på kommunens vilja, husets storlek och befolkningens sammansättning.

Pilot 1: Husby kulturhus (Stockholm)

- **Nuvarande status:** Professionellt styrt, med hög andel inhyrd programverksamhet. Invånarna upplever ofta att huset inte speglar deras behov.
- **Omvandling:** Bilda ett kooperativ där alla som bor i Järva (Husby, Akalla, Kista) kan bli medlemmar (gratis eller symbolisk avgift 50 kr/år). Första styrelsen väljs genom folkrörelse. Husets personal (kuratorer, tekniker) blir kvar men får nya roller – från ”programläggare” till ”facilitatorer” som hjälper medlemmar att genomföra egna idéer.
- **Budget:** Kommunen fortsätter att betala drift (värme, el, personal) – ca 5 Mkr/år. Programbudgeten (1 Mkr/år) fördelas av medlemmarna.

Pilot 2: Blåsut kulturhus (Botkyrka)

- **Nuvarande status:** Blandad verksamhet, men lågt invånarinflytande.
- **Omvandling:** Kooperativ med särskild plats för språkminoriteter. Varje språkgrupp (arabiska, kurdiska, spanska) kan ha en egen ”nod” inom allmanningen som får en del av budgeten proportionerligt.
- **Budget:** 3 Mkr/år från kommunen + möjlighet att sälja medlemskap (50 kr/månad) för extra resurser.

Pilot 3: Fågelvikens samlingslokal (Värmlands landsbygd)

- **Nuvarande status:** Litet kulturhus som mest används av pensionärer, med låg aktivitet bland yngre.
- **Omvandling:** Kooperativ som inkluderar även bygdegården, skolans scen och biblioteket i en gemensam allmänning. Mobila resurser (ljudpaket, scenbelysning) som kan lånas mellan orter.
- **Budget:** 0,5 Mkr/år från kommunen + EU:s landsbygdsmedel.

Utvärdering efter 3 år:

- Antal medlemmar i kooperativet (mål: >20 % av invånarna i upptagningsområdet)
- Antal egenarrangerade evenemang per år (före: 5–10; efter: >100)
- Andel av befolkningen som besökt eller använt huset minst en gång per år (mål: >50 %)
- Upplevd tillhörighet och inflytande (enkät)

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i kommunallagen (2017:725)** – lägg till en ny paragraf: ”Kommuner får överlåta förvaltningen av kulturhus, bibliotek eller andra allmänna samlingslokaler till kooperativa föreningar eller stiftelser där medlemmarna utgörs av invånarna i upptagningsområdet. Kommunen kvarstår som ägare av fastigheten och ansvarar för grundläggande drift.”
2. **Avtalstemplate** – ta fram en standardmodell för ”kulturalldmänningsavtal” mellan kommun och kooperativ, med tydliga regler för ansvarsfördelning, budgetramar och återtaganderätt om kooperativet missköter sig.
3. **Undantag från hyresreglering** – eftersom medlemmar får använda rummen gratis eller till låg kostnad, undantas detta från lagen om uthyrning av egen bostad (privatuthyrningslagen). En liten justering för att undvika gränsdragningsproblem.

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad (per pilot)
Drift (värme, el, städ, säkerhet)	1–5 Mkr (beroende på storlek) – betalas av kommunen som idag
Personal (2–5 facilitatorer)	1,5–4 Mkr – kommunen eller kooperativet?
Programbudget (medlemsstyrd)	0,5–2 Mkr – kommunen
Utbildning av facilitatorer (första året)	100 000 kr per hus (engångskostnad)
Digital plattform för medlemsdemokrati	50 000 kr per hus (engångskostnad)

Finansiering: Huvudsakligen kommunala medel som redan går till kulturhus. Skillnaden är omfördelning – från professionella programinköp till medlemsstyrda aktiviteter. Netto kan kostnaderna minska eftersom medlemmarna bidrar med ideellt arbete.

Förväntat motstånd och svar

”Kuratorerna förlorar jobbet eller blir degraderade.”

Svar: Nej, deras roll förändras. Istället för att boka in artister från Stockholm blir de facilitatorer som hjälper medlemmar att genomföra sina idéer. Det är mer kvalificerat arbete – att handleda en somalisk grupp att

använda ljudutrustning kräver pedagogik och teknisk kunskap, inte mindre kompetens. Lönerna kan till och med höjas eftersom arbetsuppgifterna breddas.

”Medlemmarna kommer bara att boka in dålig amatörkultur.”

Svar: Dålig i vems ögon? En grupp tonåringar som framför egna rap-låtar upplever det som meningsfullt. En pensionärsförening som visar diabilder från 1960-talet har högt nostalgivärde. Professionella kuratorers smak är inte universell. Dessutom: 30 % av budgeten är fortfarande professionellt kurerad – så det finns alltid en ”kvalitetsgaranti” för den som efterfrågar det.

”Politiker vill inte ge upp kontrollen.”

Svar: De ger inte upp kontrollen – de delegerar. Kommunfullmäktige beslutar om ramar (hur mycket pengar, vilka säkerhetskrav, att verksamheten följer lagar). Kooperativet beslutar om innehållet. Samma modell som för friskolor eller bostadsrättsföreningar – beprövad.

”Det blir ojämnt – vissa grupper tar över.”

Svar: Risken finns, därför krävs tydliga demokratiregler: alla röster är lika mycket värda, inga permanenta styrelseposter, möjlighet till omval varje år. Facilitatorernas roll är att se till att tysta röster också hörs – genom särskilda utlysningar, riktade medel, och språkstöd. Om en grupp dominerar fullständigt kan kommunen återta förvaltningen efter varning.

”Föreningar kommer att konkurrera ut enskilda individer.”

Svar: Allmänningen är öppen för både föreningar och individer. En enskild person kan boka ett litet rum för att måla – en förening kan boka stora scenen. Prioriteringsregler kan utformas så att individer får företräde i vissa tider. Demokratin avgör.

Svenska exempel att bygga på

- **Kulturhuset Blåsut (Botkyrka)** – redan idag experimenterar man med medborgardialog, men utan formellt kooperativ. Vår modell formaliserar.
- **Fryshuset (Stockholm)** – drivs som stiftelse, inte kooperativ, men har en liknande idé om ”ungdomar styr själva”. Skulle kunna ombildas.
- **Bygdegårdarna** – traditionella svenska allmänningar, ofta styrda av ideella föreningar. De är förebilder: självstyre, låga trösklar, lokal förankring. Varför kan inte kommunala kulturhus fungera likadant?
- **Bibliotekens makerspaces** – redan idag finns utrustning för medlemmarna att låna (3D-skrivare, syskrmaskiner). Utvidga konceptet till hela kulturhuset.

Vad du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker: Lägga ett förslag om att omvandla ett av era kulturhus till en ”kulturell allmänning” i pilotform. Använd bygdegårdsmodellen som argument.

Om du är tjänsteperson i kulturförvaltningen: Börja i liten skala – ge en lokal förening nycklarna till ett rum en gång i veckan utan kostnad. Utvärdera. Skala upp.

Om du är medborgare: Samla 10 personer i ditt område och skicka en skrivelse till kommunstyrelsen: ”Vi vill ta över förvaltningen av vårt lokala kulturhus som ett kooperativ.” Erbjud er att vara försökskaniner.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

En mångkulturell läroplan

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: Ersätt den snäva kanonen (vikingar, medeltid, 1800-talslitteratur) med portföljbaserad kulturarvsundervisning. Elever i Tensta dokumenterar sina familjers muntliga traditioner *samtidigt* som de lär sig om svensk historia. Målet: att varje elev ser sitt eget och andras kulturarv som en resurs, inte ett problem. Idag marginaliseras 20 % av eleverna med utländsk bakgrund – deras familjers kulturer osynliggörs i läroplanen.

Mekanismen

Idag föreskriver läroplanen (Lgr22, Gy11) ett "svenskt kulturarv" som betonar:

- Vikingatid och medeltid (vikingar, runor, medeltida ballader)
- 1800-talslitteratur (Strindberg, Almqvist, Lagerlöf, Topelius)
- Kristen tradition (kyrkoåret, psalmer, bibelberättelser)
- Svenska folktraditioner (midsommar, Lucia, allehanda)

Innehållet från andra kulturer nämns i bästa fall som "internationella perspektiv" eller "mångkulturella inslag", men är inte integrerat i kärnan. Elever med rötter i Somalia, Irak, Syrien, Turkiet, Chile eller Thailand får lära sig mycket om vikingar men inget om sina föräldrars poesi, musik eller historia.

Åtgärden: Inför **portföljbaserad kulturarvsundervisning** där:

- Varje elev bygger en portfölj över sitt eget kulturarv under skoltiden
- Portföljen innehåller muntliga berättelser, recept, sånger, högtider, hantverk från elevens familj eller närmiljö
- Undervisningen inkluderar jämförande perspektiv: "Vikingarnas gravskick och kurdiska gravtraditioner – vad är likt, vad är olikt?"
- Nationella prov i historia, svenska och samhällskunskap innehåller alltid minst en uppgift där eleven ska relatera till ett icke-svenskt kulturarv
- Skolbibliotek och läromedel speglar denna mångfald (minst 30 % av titlarna på andra språk eller om andra kulturer)

Vad det möjliggör:

- En svensk-somalisk elev kan skriva en uppsats om somalisk muntlig poesi och jämföra med fornnordiska skalders
- En grupp elever med kurdisk bakgrund kan göra ett projekt om nyaroz firande och koppla till svenska vårtraditioner
- Alla elever lär sig att kulturarv inte är en fixerad lista utan levande, föränderligt och mångfaldigt

Pilotdesign – tio skolor först

Pilotfas 1 (år 1-3): Tio grund- och gymnasieskolor i olika kommuner testar portföljbaserad kulturarvsundervisning. Skolorna får extra resurser för lärarutbildning, läromedelsinköp och samverkan med lokala kulturföreningar.

Pilot 1: Rinkebyskolan (Stockholm, F–9)

- **Elevsammansättning:** 95 % utrikes födda eller med båda föräldrarna födda utanför Sverige. Största språkgrupper: somaliska, arabiska, turkiska.
- **Åtgärd:** Inför ett ämne ”Kulturarv i praktiken” (2 timmar/vecka) där eleverna intervjuar sina föräldrar och mor-/farföräldrar, spelar in berättelser och lagar traditionella rätter. Varje termin redovisas en portfölj (text, bild, ljud). Skolan samarbetar med lokala föreningar (Somaliska kulturföreningen, Turkiska riksförbundet).
- **Budget:** 500 000 kr/år (lärarresurser, teknik, föreningsersättningar).

Pilot 2: Vasa skola (Kiruna, F–6)

- **Elevsammansättning:** Blandning av svenskt, samiskt och nyanlända (från Syrien, Afghanistan).
- **Åtgärd:** Samisk kultur integreras i alla ämnen (inte bara slöjd och NO). Eleverna lär sig om samiska berättelser, renkötsel och duodji (hantverk) parallellt med svenska folktraditioner. Nyanlända elever bidrar med sina berättelser om fjäll och öken – jämför levnadsvillkor.
- **Budget:** 300 000 kr/år (samiska läromedel, studiebesök, föreläsare).

Pilot 3: Lindeborgsskolan (Malmö, 7–9)

- **Elevsammansättning:** Hög andel elever med bakgrund i forna Jugoslavien, Irak, Afghanistan.
- **Åtgärd:** Inför ”historieverkstad” där eleverna arbetar med källkritik och muntlig historia. Varje elev väljer ett föremål, en berättelse eller en tradition från sin familj och forskar om dess ursprung, förändring över tid och koppling till svensk historia. Utställning på stadsbiblioteket varje termin.
- **Budget:** 400 000 kr/år (forskningsteknik, utställning, publicering).

Utvärdering efter 3 år (jämfört med kontrollskolor):

- Andel elever som upplever att skolan ”tar min bakgrund på allvar” (enkät)

- Skillnad i provresultat i historia/svenska (förväntas öka eftersom eleverna blir mer motiverade)
- Antal gånger lärare rapporterar om konflikter mellan elever med olika bakgrund (förväntas minska)
- Föräldrars deltagande i skolaktiviteter (förväntas öka)

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i läroplanen (Lgr22, Gy11)** – i kursplanen för historia, svenska och samhällskunskap läggs till: *”Eleven ska ges möjlighet att utforska och presentera kulturarv från olika delar av världen, med särskilt fokus på de traditioner som finns representerade i den egna klassen och närmiljön.”* Samt: *”Nationella prov ska innehålla uppgifter som kräver jämförelse mellan minst två olika kulturella traditioner.”*
2. **Skollagens kapitel om läromedel (2010:800)** – lägg till: *”Skolbibliotek och läromedel ska till en tredjedel bestå av material på andra språk än svenska eller som skildrar icke-svenska kulturarv.”* Undantag för skolor med extremt homogen elevsammansättning (men de finns knappt i dagens Sverige).
3. **Lärarutbildningsförordningen** – inför obligatorisk kurs i ”mångkulturell didaktik” (7,5 hp) för alla blivande lärare i historia, svenska och samhällskunskap.

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad
Pilot 10 skolor (genomsnitt 400 000 kr/st)	4 Mkr
Fortbildning av lärare (nationellt, 10 000 lärare à 5 000 kr)	50 Mkr (engångskostnad första 2 åren)
Utveckling av nya läromedel (digitala öppna resurser)	5 Mkr
Utvärdering (forskning, tre år)	3 Mkr
Totalt första året	62 Mkr
Årlig drift efter uppskalning	30 Mkr (läromedelsuppdatering, lärarhandledning)

Finansiering: Omfördelning inom Skolverkets anslag (totalt ca 80 mdr kr/år). 62 Mkr är 0,08 % – en försumbar andel. Kan också hämtas från medel för ”likvärdig skola” och ”integration”.

Förväntat motstånd och svar

”Svenska barn måste lära sig svensk historia först.”

Svar: Ja, och det gör de. Vikingatiden, stormaktstiden, 1800-talets litteratur – allt detta finns kvar. Men det kompletteras med andra perspektiv. En elev som lär sig om samisk kultur eller kurdisk poesi blir inte sämre på svensk historia – hen lär sig att se samband och jämförelser, vilket är en högre kognitiv nivå. Och det är inte antingen-eller; det är både-och.

”Det här är identitetspolitik i skolan.”

Svar: Nuvarande läroplan är också identitetspolitik – den förmedlar en specifik, snäv bild av svenskhet. Frågan är vilken identitetspolitik vi vill ha: en som exkluderar 20 % av eleverna eller en som inkluderar alla? Att lyfta fram elevernas egna bakgrunder är inte ”politisk” – det är pedagogiskt sunt. Forskning visar att elever presterar bättre när undervisningen knyter an till deras erfarenheter.

”Lärarna orkar inte – de har redan för mycket.”

Svar: Därför piloter först och gradvis implementering. Portföljbaserad undervisning är inte merarbete om den ersätter något annat (t.ex. en traditionell uppgift om Strindberg). Och lärarna får fortbildning och färdiga modeller. Många lärare arbetar redan så här informellt – vi formaliserar och stödjer.

”Föräldrar med svensk bakgrund kommer att protestera – ’mina barn ska inte lära sig om islam’.”

Svar: Kulturarv är inte samma som religion. Att lära sig om kurdisk newroz eller somalisk poesi handlar om kultur, inte troslära. Och om en förälder protesterar mot att barnet lär sig om *någon annans* kulturarv – då har vi ett integrationsproblem som snarare bekräftar behovet av reformen.

”Nationella proven blir omöjliga att rätta likvärdigt.”

Svar: Tvärtom – de blir mer rättvisa. Idag premieras elever som kan referera till Strindberg och vikingatid. Elever med annan bakgrund får kämpa för att nå samma referensram. Med uppgifter som kräver jämförelse kan alla elever använda sin egen kunskap och bli bedömda på lika villkor. Rättningsanvisningar anpassas – det finns redan modeller för detta i internationella prov (t.ex. PISA:s bedömning av mångkulturella texter).

Svenska exempel att bygga på

- **Mångkulturell centrum (Botkyrka)** – har tagit fram material för interkulturell undervisning, men det används sporadiskt. Skulle kunna skalas upp.

- **Samiska läromedel** – Skolverket har redan tagit fram material om samisk historia och kultur. Samma modell kan användas för andra minoriteter.
- **”Berättarministeriet”** – arbetar med skrivande och muntligt berättande i utsatta områden. Deras metodik (portfölj, intervjuer, publicering) är en förebild.
- **Norska ”Kulturarv i skolen”** – norska läroplanen har sedan 2020 ett uttryckligt krav på att elever ska utforska *eget och andras* kulturarv. Sverige ligger efter. Kopiera Norge.

Vad du kan göra i morgon

Om du är lärare: Testa en liten version – be eleverna intervjua en förälder om en tradition och redovisa muntligt. Jämför med en svensk tradition. Se vad som händer med engagemanget.

Om du är rektor: Avsätt 50 000 kr till att köpa in läromedel på andra språk (t.ex. böcker på arabiska, kurdiska, somaliska) och starta en ”kulturarvsvecka” där eleverna ställer ut sina portföljer.

Om du är skolpolitiker i kommunen: Lägga ett förslag om att införa portföljbaserad kulturarvsundervisning i en pilotverksamhet med 3–5 skolor. Använd texten ovan som underlag.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Denna analys är en del av Svensk Subsidiaritetets arbete för ett mer distribuerat och resiliert Sverige.
svensksubsidiaritet.se